

Ministarstvo javne
uprave, digitalnog
društva i medija

Indeks učešća mladih: Crna Gora i region - kako dalje?

Podgorica, 2021.god

Izveštaj: Indeks učešća mladih: Crna Gora i region - kako dalje?

Autorka: Aleksandra Gligorović

Urednica: Aida Perović

Dizajn i štampa: Fotografika DOO

Tiraž: 100

Podgorica, decembar 2021.

Izdavač: NVO Prima

Njegoševa 9 , Podgorica

Radosava Burića 2/14, stan 3, Podgorica, Crna Gora

Mail: nvoprima1@gmail.com

Kontakt: 069416448

www.nvoprima.org

Ova publikacija je izrađena kao dio projekta WB & Turkey for EmploYouth, finansiranim od strane Evropske unije. Projekat implementiraju Fondacija Ana i Vlade Divac iz Srbije, NVO Prima iz Crne Gore, Partners Albanija za promjene i razvoj iz Albanije, Omladinske alijanse Krusevo iz Sjeverne Makedonije i Fondacija volontera u zajednici TOG iz Turske.

Ovaj dokument je kreiran uz finansijsku podršku Evropske unije. Sadržaj ovog dokumenta je isključiva odgovornost NVO Prima i ni u kom slučaju se ne može smatrati odrazom stavova Evropske unije.

SADRŽAJ

UVOD.....	4
Zašto nam je potreban indeks učešća mladih?	5
Monitoring političkog, društvenog i ekonomskog učešća mladih	6
Uticaj Covid 19 na mlade u Crnoj Gori: podaci iz dostupnih studija i izvještaja	9
Ključne činjenice i nalazi za zemlje obuhvaćene indeksom učešća mladih	10
Glavni zaključci vezano za stanje u Crnoj Gori i preporuke	12

UVOD

Indeks učešća mladih (eng. YPI – Youth participation index) pruža uvid u mogućnost mladih da se uključe u društvo. On obuhvata njihovu uključenost u procese donošenja odluka, njihov pristup tržištu rada i njihovo učešće u društvenom životu. Sastoji se od 22 indikatora političkog, ekonomskog i društvenog učešća. Rad na ovom indeksu počeo je 2016 godine i do sada su objavljivane serije podataka u period od 5 godina, sa podacima od 2016. do 2020. Podaci su prikupljeni pojedinačno u pet zemalja, a zatim objedinjeni u jedan regionalni izvještaj za Zapadni Balkan i Tursku.

Indeks učešća mladih izradila je 2016 godine mreža omladinskih fondova za Zapadni Balkan i Tursku (Youth Banks Hub for the Western Balkans and Turkey - YBH4WBT Network). Ova mreža nastala je uz podršku Evropske unije kroz projekat koji vodi Fondacija „Ana i Vlade Divac“ iz Srbije, u partnerstvu sa NVO Prima iz Crne Gore, Partners iz Albanije, Omladinskom alijansom Krusevo iz Sjeverne Makedonije i „Fondacijom volontera zajednice“ iz Turske.

Ideja je bila da se stvori konkretan alat koji će moći da koriste i javna uprava i organizacije civilnog društva za sistematsko identifikovanje i rješavanje najhitnijih izazova koji se odnose na učešće mladih u Albaniji, Sjevernoj Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i Turskoj.

Konkretno, kroz redovno objavljivanje, ciljevi Indeksa učešća mladih su bili:

- Unaprijediti praksu korišćenja podataka kao pouzdane baze za svaku odluku koja se tiče mladih;
- Uporediti zemlje prema ključnim indikatorima učešća mladih u sve tri dimenzije: političkoj, ekonomskoj i društvenoj.
- Nadgledati napredak u vezi sa učešćem mladih tokom godina u odgovarajućim zemljama.

Indeks je zasnovan je na zvaničnoj statistici, tj. podacima prikupljenim putem desk istraživanja i kroz sistem prikupljanja podataka slanjem zvaničnih zahtjeva za slobodan pristup informacijama nadležnim institucijama.

Tokom poslednjih pet godina praćenja položaja mladih, indeks učešća je ukazao da, iako postoje neki dokazi o napretku, postoje i značajni izazovi u vezi sa učešćem mladih u političkom, ekonomskom i društvenom domenu na Zapadnom Balkanu i u Turskoj (npr. nedovoljna zastupljenost mladih u političkom životu, isključenost iz zapošljavanja i visok rizik od siromaštva).

Ipak, primjećuje se da su neki značajni pomaci napravljeni kako u pogledu veće dostupnosti podataka specifičnih za mlade, tako i napora javnog zagovaranja na osnovu sprovedene analize. Naime, objavljivanje godišnjih monitoring izvještaja sa podacima je pomoglo omladinskim organizacijama na Zapadnom Balkanu i u Turskoj da na osnovu dokaza uspješnije zagovaraju za promjene u okvirima politika koje se tiču mladih.

Zašto nam je potreban indeks učešća mladih?¹

Indeks učešća mladih je jedinstvena metoda za mjerenje nivoa mogućnosti koje mladi ljudi imaju kada je u pitanju njihovo učešće u procesima donošenja odluka. Učešće mladih može se odnositi na proces u kojem se mladi mogu uključiti i uticati, a može se odnositi i na ishod u kojem su mladi imali priliku da doprinesu procesu.

U literaturi se pominju različiti razlozi za promovisanje učešća, uključujući pravo mladih da učestvuju i budu saslušani u stvarima od njihovog interesa, da im se pomogne da steknu vitalne kompetencije koje su potrebne svakom građaninu i građanki, da se poboljšaju usluge koje se tiču mladih i da se kreiraju inkluzivne lokalne zajednice.

Strategija EU za mlade 2019-2027² stavlja učešće mladih u prvi plan omladinske politike. Države članice su pozvane da podstiču i promovišu inkluzivno demokratsko učešće svih mladih u demokratskim procesima i društvu, da ih aktivno angažuju, podržavaju predstavljanja mladih na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou i istražuju i promovišu upotrebu inovativnih i alternativnih oblika demokratskog učešća, na primjer alati digitalne demokratije.

Agenda za održivi razvoj do 2030³, takođe prepoznaje aktivnu ulogu mladih kao „kritičnih agenata promene“. Štaviše, prvi prioritet Strategije UN-a za mlade 2030⁴ je „Angažovanje, učešće i zagovaranje – jačanje glasova mladih za promociju mirnog, pravednog i održivog svijeta“.

Prepoznajući potrebu da se poboljša učešće mladih u Albaniji, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji, Srbiji i Turskoj, kao i neophodnost da se raspolože pouzdanim podacima i da se doprinese podizanju nivoa svijesti o ovom pitanju, mreža je razvila ovaj indeks.

Korišćenje indeksa kao mjere ima određene prednosti, ali takođe dolazi sa nekim potencijalnim rizicima koje treba ublažiti.

Prednosti korišćenja indeksa:

- Može da sumira složene, višedimenzionalne podatke specifične za mlade;
- Lakše je tumačiti od mnogih zasebnih indikatora;
- Može da procijeni napredak tokom vremena;
- Obezbeđuje mehanizam za poređenja među zemljama.

¹Youth Participation Index – Monitoring report of political, social and economic participation of youth 2020 https://www.divac.com/upload/document/youth_participation_index_2020_20211217_101049.pdf

² Engaging, Connecting and Empowering young people: a new EU Youth Strategy (COM/2018/269), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52018DC0269>

³ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

⁴ Youth 2030 – United Nations Youth Strategy, https://5d962978-9e17-4b96-91be-93983605fae8.filesusr.com/ugd/b1d674_9f63445fc59a41b6bb50cbd4f800922b.pdf

Nedostaci korišćenja indeksa:

- Može da šalje obmanjujuće poruke o politici ako se pogrešno tumači;
- Izbor indikatora je ograničen na podatke koji se sistematski prikupljaju godišnje i obrađuju na isti način u svim zemljama.

Iz gore navednih razloga, ključno je osigurati da indeks ne pojednostavljuje previše složena pitanja. Da bi to postigla, mreža je priprema godišnje izvještaje sa detaljnim tumačenjem indeksa i njegovih implikacija, uzimajući metodološke implikacije u obzir. Tokom godina došlo je i do promjena u zvanično priznatim statističkim metodologijama u zemljama učesnicama i prilagođavanja u praksi institucija u vezi sa prikupljanjem podataka specifičnih za mlade, što je uticalo na Indeks. Za rješavanje ovih izazova, osiguravanje pristupa podacima specifičnim za mlade postao je jedan od ciljeva zagovaračkih inicijativa svih organizacija civilnog društva uključenih u mrežu.

Tri su ključne dimenzije učešća mladih koje indeks učešća mladih obuhvata: političku, ekonomsku i socijalnu dimenziju i svaka od njih se procjenjuje kroz skup pažljivo odabranih indikatora.

Politička dimenzija se odnosi na mogućnosti mladih da budu uključeni u političke procese - da budu informisani o radu vlade, parlamenta i opština, da budu angažovani u omladinskim mrežama i da budu birani na političke funkcije. Učešće mladih ljudi u političkom životu u posljednje vrijeme je postalo prioritet u cijelom svijetu, jer je prepoznato da bi oni trebalo da imaju riječ u političkim odlukama jer čine značajan dio stanovništva i na njih nesrazmjerno utiču određene političke odluke (posebno one dugoročne).

Ekonomska dimenzija se odnosi na stepen inkluzije, ili obrnuto isključenosti, mladih ljudi sa tržišta rada. Ona obuhvata stepen njihove aktivnosti, zaposlenosti i samozapošljavanja.

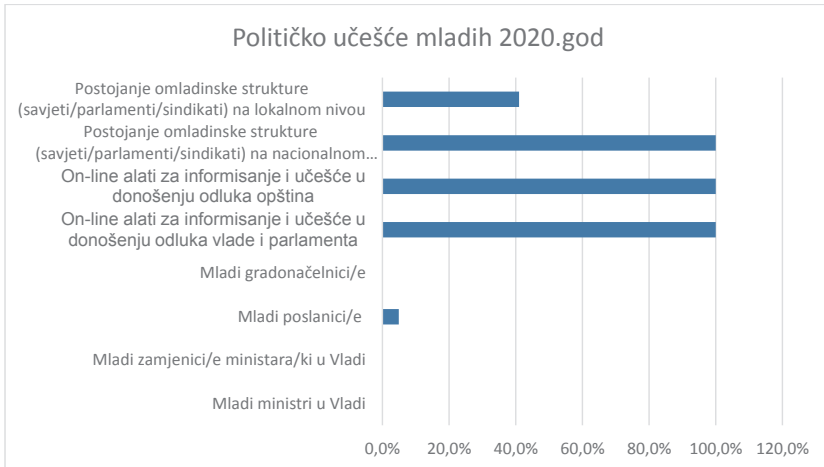
Socijalna/društvena dimenzija se odnosi na aktivno učešće mladih u društvenom životu. Procjenjuje se kroz integraciju mladih u zajednicu kroz formalno i neformalno obrazovanje, kao i odsustvo pokazatelja potencijalne isključenosti – zbog siromaštva, zavisnosti od sistema socijalne zaštite, vremena provedenog u zatvoru i sl.

Monitoring političkog, društvenog i ekonomskog učešća mladih

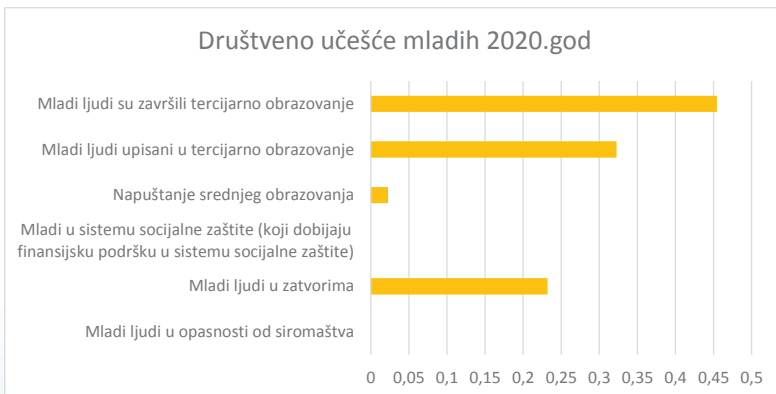
Indeks participacije mladih u Crnoj Gori uključuje podatke o političkoj, društvenoj i ekonomskoj participaciji mladih koji obuhvataju indikatore koji se prikupljaju iz zvanične statistike.

Zasnovan je na podacima prikupljenim tokom desk istraživanja i odgovorima na zvanične zahtjeve za slobodan pristup informacijama upućene nadležnim institucijama (MONSTAT, Skupština Crne Gore, Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta,

Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, lokalne samouprave i dr.).

Dostupni podaci o političkoj participaciji pokazuju da je dostupnost informacija i upotreba onlajn alata među javnim institucijama koje sprovode omladinsku politiku poboljšana u proteklih šest godina. Broj mladih poslanika i poslanica u crnogorskom parlamentu je četiri (oko 5%), ali bez ravnoteže polova (sva četiri su muškog pola).

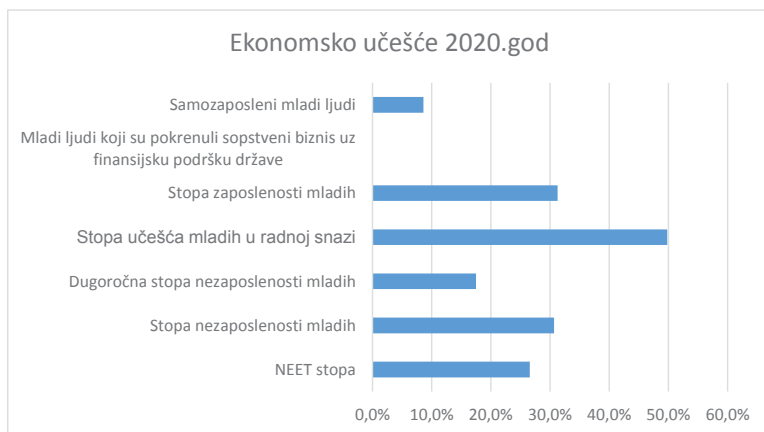
Ekonomski i socijalni podaci pokazuju pad kvaliteta života mladih u 2020. godini, uz visok porast stope dugoročne nezaposlenosti, stope nezaposlenosti.

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
--------	------	------	------	------	------	------

Stopa nezaposlenosti (15-29)	29,2	28,8	26,5	26,0	22,3	30,7
------------------------------	------	------	------	------	------	------

Podaci o mladima u riziku od siromaštva ne mogućavaju praćenje tokom godina, jer se SILC radi periodično pa recimo posljednji dostupni podaci u Crnoj Gori su objavljeni za 2019. god, ali ne i za dob 15-29 godina. Takođe, od početka rada na indeksu, podaci o mladima u sistemu socijalne zaštite, onih koji dobijaju neku finansijsku podršku u ovom sistemu) nisu dostupni, što otežava analizu.

Procenat mladih u zatvorima, među ostalim osuđennicima, smanjen je u 2020. godini u odnosu na prethodnu, 2019. godinu (23,19% u 2020. naspram 27,50% u 2019. godini).

Očekivano, procenat mladih od 15 do 29 godina koji nisu ni u radnom odnosu, ni u obrazovanju ili obuci (NEET) u 2020. godini je najveći zabilježen u poslednjih 6 godina. On je i 2020.godine tradicionalno, nešto viši kod djevojaka nego kod mladića (26,9 prema 26,2).

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
NEET (15-29)	23,4	22,3	21,4	21,0	21,3	26,6

Od kada se prati indeks učešća mladih, u Crnoj Gori nema dostupnih podataka o mladima koji su pokrenuli sopstveni biznis uz finansijsku podršku države, osim periodično objavljenih podataka IRF-a koji se ne mogu koristiti jer obuhvataju samo ovaj instrument.

Uticaj Covid 19 na mlade u Crnoj Gori: podaci iz dostupnih studija i izvještaja

COVID-19 je uticao na sve aspekte života i sve starosne grupe. Mladi ljudi su tokom ovog perioda doživeli mnoge promjene, od kojih neke imaju ili bi mogle imati značajan uticaj na njihovo ekonomsko, društveno i političko učešće. Međutim, jedan od glavnih izazova u zemljama regiona je to što još uvijek nema dovoljno podataka o uticaju pandemije COVID-19 na učešće mladih.

U Crnoj Gori, nema dovoljno podataka vezanih za konkretno mlade koji bi nam pomogli da shvatimo kako je pandemija Covid-19 uticala na različite aspekte njihovog života i njihov socioekonomski položaj. Analiza se može vršiti samo u odnosu na neke studije i podatke objavljene od strane međunarodnih organizacija: Svjetske banke, UN, Britanskog savjeta i sl.

Na primjer, prema izvještaju Svjetske banke⁵, Crna Gora je u 2020. godini pretrpjela kolaps u turizmu od 90 posto, što je dovelo do kontrakcije cjelokupne privrede uz recesiju od 15 posto koja je bila jedna od najdubljih u Evropi. Uprkos mjerama podrške vlade, Svjetska banka navodi da je zaposlenost u Crnoj Gori pala na najniži nivo u poslednjih 9 godina, a odnos duga prema BDP-u dostigao je 105 procenata na kraju 2020⁶.

Podaci MONSTAT-a pokazuju da su krizu izazvanu virusom korona najviše osjetili mladi, jer je u 2020. godini zaposleno oko 30 odsto manje mladih u odnosu na isti period 2019. godine. Broj zaposlenih je smanjen u svim opštinama u Crnoj Gori, ali taj broj je najizraženiji u Podgorici, gdje je broj zaposlenih za godinu dana smanjen za skoro 12.000.

Kao rezultat pandemije, preko 50 odsto mladih suočilo se ili sa padom prihoda ili nemogućnošću da priušti bar jedno osnovno dobro i uslugu ili obje ove ekonomske poteškoće⁷.

Vlada je sproveda neke mjere, ali koncept subvencija zarada koji je prihvaćen i primenjen kao odgovor na pandemiju COVID-19 nije bio posebno usmjeren na mlade, sa izuzetkom subvencije za otvaranje novih radnih mesta. RCC na primjer u svom izvještaju ističe da postojeće mjere u Crnoj Gori koje podržavaju mlade preduzetnike generalno nisu isplative i favoriziraju one koji su završili fakultet, a koji su već u privilegovanom položaju.⁸

⁵ World bank Group (2021), Western Balkans Regular Economic Report No.19, Subdued Recovery.

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/35509/Subdued-Recovery.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁶ Ibid

⁷ British Council (2021), Covid Screenagers: Socially Distant, Digitally Close, Montenegro, britishcouncil.org

⁸ Regional Cooperation Council (2021). Study on youth employment in Montenegro.

www.esap.online/docs/131/study-on-youth-employment-in-montenegro

Ekonomska deprivacija u vreme pandemije bila je veća među mladom populacijom koja već pati od siromaštva (Romi, NEET mladi, mladi sa invaliditetom itd.). Na primjer, romska omladina koja je učestvovala u studiji Britanskog savjeta, njih dvije trećine prijavila je da se bori da pokrije/plati jednu ili više osnovnih potreba. Što se tiče NEET mladih, 49 odsto je teško sastavljalo kraj s krajem i njima je bilo najteže da pokriju račune za komunalije, kupe neophodnu hranu i higijenu i osnovnu odjeću. Za mlade sa invaliditetom, podaci Britanskog savjeta govore da je dvije trećine njih suočilo se sa teškoćama da priušte osnovna dobra i usluge, posebno da kupuju neophodnu hranu i higijenu i plaćaju ljekove i zdravstvene usluge.⁹

Važno je napomenuti i da iako su proveli više vremena učeći tokom pandemije, studenti i studentkinje koji su učestvovali u istraživanju Brtanskoj savjeta prijavili su gubitak učenja, pri čemu su djevojke to prijavljivale češće od mladića (53 naspram 42 procenta). Isti izvor navodi da je „u poređenju sa drugim zemljama Zapadnog Balkana, uticaj Covid-19 na mentalno zdravlje crnogorske omladine bio manje negativan: pandemija ih nije učinila usamljenijima i beznadežnijim. Više od polovine mladih u Crnoj Gori kaže da im je nedostatak slobode kretanja nametnut pandemijom Covid-19 teško pao (52 odsto).

Vezano za mjere Covid19, velika većina građana i građanki Crne Gore obuhvaćenih istraživanjem sprovedenim u martu 2021. uz podršku Britanske ambasade u Podgorici i UNICEF-a u Crnoj Gori¹⁰ navela je da nosi masku za lice kako bi se zaštitila od korona virusa, ali je zanimljiv podatak da među onima koji ne primijenjuju ove mjere značajno je više muškaraca, mladih osoba od 18 do 29 godina, kao i građana/ki koji smatraju da virus korona predstavlja malu prijetnju.

Kao sistem podrške, brojni stručnjaci i stručnjakinje iz oblasti psihologije, pedagogije, psihoterapije kao i vaspitači/ce, nastavnici/e i brojne državne institucije, nevladine organizacije i udruženja ponudile su brojne sadržaje prilagođene novonastalim okolnostima, kao podršku odraslima, mladima i djeci. Lista se može naći na sajtu Vlade Crne Gore www.covidodgovor.me/me/porodica-i-djeca i uključuje i podatke NVO PRIMA, koja od početka pandemije organizuje različite vidove podrške mladima.

Ključne činjenice i nalazi za zemlje obuhvaćene indeksom učešća mladih

Posljednje dvije godine donijele su mnoge izazove, ne samo za socijalno uključivanje i učešće mladih na tržištu rada, već i za njihovu političku uključenost. Podaci prikupljeni tokom proteklih godina na regionalnom nivou ukazuju na određene pozitivne pomake kada govorimo o položaju mladih, ali i prisutnost negativnih trendova, posebno tokom

⁹ British Council (2021), Covid Screenagers: Socially Distant, Digitally Close, Montenegro, britishcouncil.org

¹⁰ UNICEF (2021), Attitudes of Montenegro's citizens on disinformation and conspiracy theories related to coronavirus and vaccines, <https://www.unicef.org/montenegro/sites/unicef.org.montenegro/files/2021-06/%28ENG%29%20IPPOS%20Conspiracy%20theories%20report%20for%20publishing%20edited.pdf>

2020.godine kada je proglašenjem pandemije cjelokupno društvo zapalo u ekonomski, socijalno i politički problematično i posebno za mlade izazovno stanje.

Primjetno je da su vrijednosti pojedinih indikatora rasle u periodu od 2016.godine da bi se dramatično spustile u prvoj godini pandemije i time ne samo pokazale da je zaustavljen napredak, već i da je degradiran nivo koji je bio postignut.

- Tokom 2020. godine npr. Albanija i Srbija bilježe blagi trend rasta političkog učešća, dok je situacija u Crnoj Gori ostala nepromijenjena u odnosu na prethodnu godinu. U Sjevernoj Makedoniji, vrijednost indeksa političkog učešća je značajno smanjena sa 4,7 u 2018. na 3,4 u 2020. godini.
- Mladi su i dalje u velikoj mjeri nedovoljno zastupljeni u političkom životu u svim zemljama. U svim zemljama koje su obuhvaćene indeksom učešća mladih nije bilo ministara mladih od trideset godina u periodu 2016-2020, a u Sjevernoj Makedoniji i Turskoj nije bilo ni mladih zamjenika ministara. U posljednje dvije godine samo u Srbiji i Albaniji bilo je mladih zamjenika ministara i samo u Srbiji mladih gradonačelnika. Mladi su činili između 0,8% i 7,6% poslanika/ca.
- U Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji postoje uspostavljene omladinske mreže na nacionalnom nivou, dok to još uvek nije slučaj sa Albanijom i Turskom.
- Situacija u pogledu broja opština koje imaju aktivne lokalne omladinske strukture pogoršala se 2020. godine u svim zemljama, osim u Srbiji.
- U svim zemljama većina ministarstava i parlamenata koristi onlajn alate – veb stranice, Tviter i Fejsbuk naloge. U Crnoj Gori i Turskoj su najrazvijeniji onlajn alati za informisanje i učešće u procesima donošenja odluka na nacionalnom nivou, dok u Sjevernoj Makedoniji postoji opadajući trend u ovoj oblasti.
- Podaci govore da samo Crna Gora i Turska u kontinuitetu imaju visoku dostupnost onlajn alata za informisanje i učešće u procesima donošenja odluka i na lokalnom nivou. U Albaniji je došlo do značajnog povećanje procenta opština prisutnih onlajn u petogodišnjem periodu, sa 52% u 2016. na 74% u 2020. I u Srbiji i u Sjevernoj Makedoniji, primijećen je napredak između 2016. i 2018, međutim, od tada se taj procenat smanjio u Sjevernoj Makedoniji na 71,6% i ostaje skoro isti u Srbiji (85,2%).

Na osnovu prikupljenih podataka može se izvesti nekoliko zaključaka:

- Prvo, situacija sa političkim učešćem u svim zemljama učesnicama je još uvijek daleko od onoga što bi mogla biti. Najviša vrijednost ovog indeksa je i dalje niža od broja 5, što je znatno niže od ciljne vrednosti u EU koja iznosi 43,5.
- Drugo, situacija u Turskoj i Albaniji po pitanju političkog učešća je, sudeći prema indeksu i prikupljenim podacima, još teža nego u drugim zemljama.
- Posebno zabrinjava to što je u Sjevernoj Makedoniji vrijednost ovog indeksa značajno opala u posljednje dvije godine (sa 4,7 u 2018. na 3,4 u 2020.) – najviše zbog opadanja upotrebe onlajn alata opština i postojanje omladinskih struktura na lokalnom nivou kao i nedostatak poboljšanja broja mladih na političkim funkcijama.

- U Albaniji, Crnoj Gori i Srbiji postoje određeni dokazi o napretku u ovoj oblasti u odnosu na 2016. međutim, situacija se nije značajno promijenila u posljednje dvije godine.

Glavni zaključci vezano za stanje u Crnoj Gori i preporuke

Zakon o mladima predviđa da mladi aktivno učestvuju u kreiranju i sprovođenju omladinske politike kroz koordinaciju i razvoj međusektorskih partnerstava, saradnju sa drugim mladima i svim ostalim subjektima koji planiraju i sprovode omladinsku politiku.

Od jeseni 2020. godine i promjena u strukturi Vlade, oblast omladinske politike više nije bila u fokusu. Ministarstvo sporta i mladih je ukinuto i ova oblast pripojena jednom glomaznom aparatu - Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta. Ne prepoznavanje važnosti mladih jasno je već u samom nazivu novog ministarstva, u kome se oni više ne pominju što vodi zaključku da nije prepoznat kao važan ni sami djelokrug rada omladinske politike. Takođe, novom strukturom nije predviđen Direktor za mlade niti direktor/direktorka zadužen isključivo za omladinsku politiku, već su mladi ponovo podvedeni pod nadležnost tzv. Uprave za sport i mlade, kojoj je u periodu prije donošenja Strategije za mlade 2017-2021 pripadao. Ova činjenica sama po sebi ne bi bila problematična da fokus takve strukture nije dominantno na sportu. Takođe, strukturalno, mogućnosti zaposlenih u Upravi za sport i mlade da donose odluke u ovoj oblasti je smanjena jer je ona hijerarhijski niža od željenog.

Lokalni omladinski klubovi, ranije osnovani u jedanaest opština tokom 2020.godine prestali su sa radom jer prethodno ministarstvo (Ministarstvo sporta i mladih) nije potpisalo dugoročne ugovore sa mladim ljudima angažovanim da budu lokalni administratori/ke tih klubova, a novo ministarstvo nije na vrijeme prepoznalo važnost nastavka njihovog rada i našlo model za produženje ili potpisivanje novih ugovora sa njima. Najavljeno je da će tokom trećeg/četvrtog kvartala 2021.godine biti angažovana nova lica, što je i urađeno i rad omladinskih servisa je ponovo pokrenut u decembru 2021. Ipak, diskontinuitet u radu je doveo do toga da su u nekim opštinama te prostore koristili zaposleni lokalnih uprava za druge svrhe, i da su mladi iz tih lokalnih zajednica izgubili naviku da u te prostore dolaze i da ih koriste za ono šta je bila njihova namjena – okupljanje, neformalno obrazovanje mladih i sl.

Konkurs za podršku organizacijama civilnog društva koje rade na polju omladinske politike je kasnio, što je dovelo do dodatnog slabljenja omladinskog sektora koji okuplja mlade, i zajedno sa njima kreira i sprovodi programe za njihovo jačanje i bolju integraciju u društvo.

Stoga možemo zaključiti da su strukturne promjene u smislu izopštavanja mladih iz naziva ministarstva i pripajanje ministarstvu koje se bavi (pre)velikim brojem drugih pitanja, u kombinaciji sa efektima Covid-19 tokom 2021. godine ugrozile ionako krhke rezultate rada u ovoj oblasti. Ipak, paralelno sa navedenim, uz podršku međunarodnih partnera, radilo se na jačanju organizacija koja se bavi mladima, što će, nadamo se, dugoročno doprinijeti većoj reprezentativnosti mladih u procesima odlučivanja i povećanju kvaliteta programa za mlade i omladinskih inicijativa.

Kako bi se podržali mladi u ovim izazovnim vremenima, NVO Prima se zalaže za:

- Povećanje ulaganja u omladinsku politiku i obezbjeđivanje održivog finansiranja omladinskih organizacija civilnog društva i mreža koje sprovode programe sa mladima i za mlade, u skladu sa nacionalnim okvirom omladinske politike (Zakon o mladima, Strategija za mlade, Program o ostvarivanju javnog interesa u oblasti omladinske politike za 2020);
- Dalje jačanje lokalnih organizacija civilnog društva i lokalnih omladinskih servisa, kako bi mogli da realizuju smislene, kontinuirane aktivnosti sa i za mlade, u skladu sa lokalnim potrebama;
- Povećati nivo saradnje i koordinacije između različitih sektora koji sprovode omladinsku politiku u Crnoj Gori i hitno formiranje Nacionalnog savjeta za mlade i Lokalnih savjeta kao dijelova mehanizama za učešće mladih u donošenju odluka;
- Direktno uključivanje omladinskih grupa, organizacija civilnog društva koje vode mladi i organizacija civilnog društva koje rade sa mladima i za mlade na kreiranju nove inkluzivne strategije za mlade koja će obuhvatiti period nakon 2021. godine.
- Unapređenje političkog okvira za zaštitu mladih, posebno mladih žena, od rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, koje je tokom pandemije eskaliralo i zauzelo onlajn prostor čak i više nego ranije.

Takodje, NVO Prima i mreža omladinskih fondova za Zapadni Balkan i Tursku ističu da:

- Transparentnost informacija i uspostavljanje bolje komunikacije između državnih institucija i mladih na nacionalnom i lokalnom nivou mora se unaprijediti.
- Pristup mladih političkim pozicijama treba poboljšati, a posebno povećati broj poslanika i poslanica mlađih od trideset godina.
- Hitne mjere za smanjenje nezaposlenosti mladih i broja mladih koji nisu uključeni zapošljavanje i obrazovanje moraju biti implementirane.
- Preduzetništvo mladih, posebno mladih žena, treba stimulirati i promovisati, pružanjem adekvatne i kontinuirane (administrativne, pravne, tehničke, mentorske) pomoći i (finansijske) podrške.
- Treba podsticati učešće mladih, posebno predstavnika/ca ranjivih grupa kao i specifično mladića, u srednjem i tercijarnom formalnom obrazovanju, kao i učešće u neformalnom obrazovanju i obuci.

- Trebalo bi razviti nove mjere podrške za posebne ranjive grupe, uzimajući u obzir rodne razlike.
- Sve nadležne institucije trebaju da prikupljaju podatke vezane za mlade, u oblasti ekonomske, društvene i političke participacije i to za kategoriju mladih kako je ona zakonski definisana (od 15 do 30 godina u Crnoj Gori). Podaci koji se tiču mladih treba da budu lako dostupni.

Alarmantan broj mladih u riziku od siromaštva ili u zatvorima, kao i visoka stopa NEET mladih, navodi na zaključak da je potrebno poboljšati položaj mladih iz ranjivih kategorija što je pre moguće. Potrebe mladih su dodatno povećane i specifične dolaskom i efektima pandemije, ali su takođe potrebne dodatne istraživačke studije kako bi se bolje razumjela specifična situacija mladih ljudi i adekvatne mjere.

